

Leo Fijen

Geloofsgesprekken

KATHOLIEKEN OP ZOEK NAAR
DE BRON VAN HUN INSPIRATIE

Speciale editie voor leden van de KRO/RKK.

© 2013 Uitgeverij Kok,
Postbus 13288, 3507 LG Utrecht
www.kok.nl

Ontwerp en opmaak Garage BNO, www.garage-bno.nl

Redactie Madeleine Gimpel

Voorzijde omslag: Leo Fijen met Monique Houben-van Lanschot; foto Nicolette
Huis in 't Veld-Blessing

Achterzijde omslag: Leo Fijen met hulpbisschop Everard de Jong; foto RKK

ISBN 978 90 435 2221 2

NUR 707

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

INLEIDING

Van Olympisch kampioen Epke Zonderland tot oud-bisschop Jan Bluyssen, van recordhouder Elfstedentocht George Schweigmann tot voormalig stadsmoennik Suzanne van der Schot, van gewezen provo Leo Jacobs tot kunstenaar Sjef Hutschemakers. Ze vertellen in dit boek allemaal hun geloofsverhaal. Ze deden dat eerder in geloofsgesprekken op televisie. En ze waren niet de enigen: al drie jaar lang is er elke week op zondagmorgen voorafgaand aan de eucharistieviering op tv zo'n gesprek te zien.

Als katholieken in het openbaar spreken, dan is dat op radio en televisie vaak over kerkpolitieke thema's of onderwerpen die het in de pers goed doen. Dat doen zij in dit boek niet. Integendeel, zij spreken hier over de binnenkant van hun geloof. In de gesprekken op zondagochtend gaat het steeds om de uitdrukking van het diepste wezen van het geloof, om de bron waaruit katholieken leven. Als een onbevangen zoektocht naar de bron van ons geloof en naar de ziel van katholieken.

Dit boek is bedoeld om het geloof door te geven. Ten diepste staat alles in het teken van catechese. Daarom is dit geen apart hoofdstuk. In die catechese hebben we geen leraren nodig, maar getuigen – die komen hier voortdurend aan het woord. Zij sluiten aan bij de geest van deze tijd: mensen leren liever door individuele ervaringsverhalen. Dit boek staat er vol mee. Aan het eind van elk hoofdstuk worden lezers en werkgroepen in parochies uitgenodigd om over deze ervaringsverhalen door te praten. Daartoe zijn mogelijke vragen geformuleerd, vragen die aansluiten bij de verhalen in het betreffende hoofdstuk. Zo kan al lezend en pratend geleerd worden. Hoofdstuk na hoofdstuk. Zo is het boek bedoeld. Niet om alles achter elkaar te lezen, maar dat per thema te doen. Lezen, praten, leren en ook kijken, want achter in het boek staat een gedetailleerde lijst met de data van de geloofsgesprekken, zoals ze zijn uitgezonden op tv. Wie het hele gesprek wil bekijken, kan dat doen via de website van RKK.

Ik heb de gesprekken niet alleen gevoerd om mooie programma's te maken, maar ook om een teken in deze tijd te stellen. Dat is slecht voor kerk en geloof, maar zeker ook voor de maatschappij, want zonder de inspiratie van een bezield geloof zal er ook minder betrokkenheid zijn op de kwaliteit en humaniteit van onze samenleving. Als we het geloofsgesprek weer op gang brengen, dan gaat het ons niet alleen om de kerk, maar om het welbevinden van alle mensen. Daarom is het goed dat hier zo velen spreken over de bron van hun leven.

Leo Fijen

Sport als leerschool van leven en geloof

*Epke Zonderland en hét sportmoment van de
Olympische Spelen*

Hij is dé held van Nederland met Olympisch goud in Londen. Hij is de vliegende Hollander met hét moment van 2012, die historische oefening in nog geen vijftig seconden. Hij is inspiratiebron voor veel Nederlanders, vanwege zijn nuchterheid, zijn bescheidenheid, zijn onbevangeheid, zijn jarenlange passie voor dat ene moment en zijn heldhaftige oefening op de Spelen. Hij is een voorbeeld voor veel kinderen en jongeren: omdat hij realiseerde wat geen mens voor mogelijk hield, voor de eerste keer Nederlands goud met turnen op de Olympische spelen, Epke Zonderland, Fries, arts in opleiding, topsporter en katholiek. Hij maakte zijn eigen droom waar, om op 7 augustus 2012 de oefening van zijn leven te turnen aan de rekstok en daarmee alle concurrenten achter zich te laten. Het ging om die ene zo gecompliceerde oefening, het moest die ene keer helemaal goed gaan. Want dan zou zijn droom uitkomen, de droom van Epke Zonderland.

NIET CADEAU

Die droom heeft hij niet cadeau gekregen. Al vanaf zijn vierde levensjaar is deze sterke Fries bezig met gymnastiek en turnen. In zijn tienerjaren ontdekte hij dat hij beter was dan de gemiddelde turner. En daarna merkte hij dat hij zich kon meten met de beste turners van de wereld. Epke Zonderland won het Europees Kampioenschap, werd tweede op het Wereldkampioenschap en zegevierde meer dan eens in wereldbekerwedstrijden. Daarnaast werd hij kort geleden opnieuw tot Sportman van het Jaar gekozen. En toch, toch kreeg Epke Zonderland de weg naar Londen niet cadeau.

HARD ONDERUIT

Medaillekandidaat was hij zeker, topfavoriet, succesvol in Europa en in de rest van de wereld, geprezen en gelauwerd door zijn collega-sporters in Nederland. Maar de geboren topper moest heel lang wachten totdat de

deelname aan de Olympische Spelen zeker was. De stoere Fries wilde zo graag uitgezonden worden naar Londen, maar moest lang ploeteren voordat hij zekerheid kreeg. En dat had vooral met tegenslag op de beslissende kwalificatiemomenten te maken. De turner die op de Spelen van 2008 al een zevende plek scoorde, ging letterlijk onderuit. Op het Wereldkampioenschap van oktober 2011 in Tokio en later op belangrijke momenten voor de kwalificatie. Hij experimenteerde met een nieuwe oefening, hij zocht zijn grenzen op en hij viel hard op de grond.

TEGENSLAG MAAKT STERKER

Ik sprak Epke Zonderland al eerder, in december 2011. Hij deed als gitarist toen mee aan een kerstconcert van RKK in Friesland. En hij wist toen al dat hij alleen nog maar via een omweg de Spelen kon halen. Ik vroeg hem in de Bonifatiuskerk van Leeuwarden of hij daar niet van baalde. ‘Nee,’ antwoordde hij. ‘Want deze tegenslag maakt me sterker, deze beproeving komt niet zomaar op mijn pad. Ik word getest en ik word gedwongen om een andere kant van mezelf te ontdekken. Dat hoort bij topsport, dat is het mooie van het leven: onderuit gaan om er sterker uit te komen. Zo beleef ik mijn sport, zo heb ik de weg naar de Spelen van 2012 ervaren.’

GOD

Epke Zonderland moest dus via een omweg naar de Spelen. Hij moest de meerkamp turnen, zoals hij dat al lang niet had gedaan. Hij moest dulden dat zijn concurrent Jeffrey Wammes via de rechter het hem nog moeilijker maakte. Hij moest vormbehoud tonen, elke keer weer. En die kleine, sterke Fries deed dat. Zonder grote woorden, bijna in de luwte, balancerend op het dunne koord dat topsport heet. Daar vond en vindt hij de steun van God. Katholiek opgevoed, altijd katholiek gebleven, met een hart dat klopt van het geloof in Christus, kijkt hij anders naar topsport. Medailles winnen is mooi, het goud van Londen in december 2011 nog een droom, maar sport is ook een leerschool van het leven. Sport is een weg om te laten zien waar een mens van leeft. Epke Zonderland kan dan niet zonder God. Hij bidt, hij vertrouwt op de steun van God en hij blijft rustig ook na tegenslagen. Niet bitter achterom zien, maar leven met het vertrouwen dat het toch goed komt en dat God dichtbij is.

LEVENSLIES

Misschien is dit wel een belangrijke levensles van Epke Zonderland: succes wordt niet bepaald door training alleen, succes is ook het gevolg van een levenshouding. En die wordt mede bepaald door het geloof. Hoe gaat een topsporter met zijn concurrent om? Wat is de diepste steun en toeverlaat in zijn leven? We staan twee weken voor de Spelen in de sporthal van Heerenveen. We spreken elkaar op de plek waar hij elke dag traint om te schitteren in Londen. De droom fonkelt in zijn ogen. Maar hij weet dat hij daar niet alleen staat. Die zekerheid maakt hem rustig.

OP WEG NAAR ZIJN DROOM

Met die steun reisde hij naar Londen. Dat maakte hem in zekere zin vrij om het beste uit zichzelf te halen. Een gelovige jongen uit Friesland die God bij de naam noemt, die met warmte praat over zijn katholieke jeugd en van zijn geloof getuigt op het hoogtepunt van zijn sportieve carrière, die jongen is op weg naar zijn droom. En die droom is werkelijkheid geworden, goud op de Spelen. Maar zonder die levenshouding, zonder het besef van sport als leerschool van het leven en zonder de moed om de eigen plannen los te laten en de weg te durven gaan die blijkbaar voor hem was weggelegd, had Epke Zonderland het niet gered.

Woestijn als lievelingswoord

Joop Stam wil blijven leren van het leven

Woestijn is zijn lievelingswoord. En crisis komt daarna. Want daar is op een nieuwe wijze te ontdekken wat de bedoeling is van het leven. Aan het woord is Joop Stam, de priester van de Nicolaaskerk in Amsterdam die nooit raakt uitgeleerd. Hij is eigenlijk al dik met pensioen, heeft afscheid genomen als pastoor, telt maar liefst 77 levensjaren en weet niet van ophouden. Sterker nog, hij heeft de nieuwsgierigheid en de verwondering nooit verloren, hij wil blijven leren alsof hij net begonnen is als parochiepriester. Leren van het leven, leren van de leegte, leren van de crisis. Om dichterbij het geheim te komen. 'Want,' zo zegt hij, 'het geheim wacht op je, wacht op iedere mens.'

LEVEN ALS LEERSCHOOL

We spreken in een lege kerk. De vastentijd moet nog beginnen. De dagen van de woestijn moeten nog komen. En toch is die woestijn hem niet vreemd. Omdat hij zo naar het leven kijkt. Omdat het leven een leerschool voor hem is. Als priester op Texel, als industriepastor bij de Hoogovens en de papierfabriek, als herder in Amsterdam en als luisteraar in de herfst van zijn leven. Joop Stam 'luistert' het verhaal van God met mensen tevoorschijn.

SACRAMENT VAN DE MENSELIJKHEID

Hij noemt dat het achtste sacrament, het sacrament van de menselijkheid. Joop Stam zegt dan eigenlijk dat hij geleerd heeft een stap terug te doen en zijn eigen mening op het tweede plan te plaatsen. Dan is het stiller in hem en dan gaat het gemakkelijker om te luisteren. Leren luisteren betekent eigenlijk leren herkennen dat God bezig is in mensen. Leren luisteren is dan anders kijken, ook naar de secularisatie. Juist deze tijd biedt kansen om God tevoorschijn te luisteren, uit te luisteren.

KWETSBAARHEID

Joop Stam is een bevlogen herder die met mensen optrekt en op zoek is

naar de taal van God in mensen. Dat kan ook buiten de kerk. Daarom kost het hem niet zo veel moeite om de Nicolaaskerk los te laten. Die kerk is niet van hem, weet hij. Het is in Amsterdam nooit zijn kerk en zijn dekenaat geweest. Hij is ook maar een passant die er de afgelopen jaren vaak mocht zijn en nu incidenteel wordt gevraagd.

Deze passant ontdekt op de leeftijd van 77 jaar wel meer zijn kwetsbaarheid. Ook dat ervaart hij als een verrijking, want zijn kwetsbaarheid leert hem gemakkelijker de kwetsbaarheid in anderen te zien. Sterker nog, de herfst van zijn leven laat hem op een nieuwe manier naar zijn bestaan kijken. Hij groeit daardoor nog steeds als mens. Dat vindt hij een voorrecht.

STILLE ONGANG, ELKE DAG

Deze woorden komen tot mij in de dagen voor de Stille Omgang en in een kerk die 125 jaar het beeld van de Prins Hendrikkade bepaalt. Spirituele woorden in een context die vol is van geschiedenis. Dat verleden trilt ook mee in de woorden van Joop Stam. Hij praat over de stille omgang. Vanuit het verleden naar de actualiteit van vandaag, vanuit de herinnering naar de levende spiritualiteit.

‘Want die stille omgang is er elke dag,’ zegt hij. ‘Niet één nacht, niet één weekend, maar elke dag.’ Het hele jaar door ervaart hij de stille omgang met het mysterie van God in mensen, in hemzelf. Zo wil hij de stille omgang zien, zo leeft hij met het geheim van het leven. Verbonden door het verleden van de kerk en het ritueel van alle tijden, maar geraakt door mensen in het heden en het verlangen naar de verborgen God in hemzelf en de ander. ‘Dan komen heden en verleden bij elkaar, dan worden gisteren en vandaag verenigd in een diepe vrede waar ieder mens naar hunkert.’

Relatie met God kan niet zonder mensen

Sipke Draisma geboren en getogen Fries

‘We zijn hier niet per ongeluk. Maar we zien dat vaak niet, want we zijn geen engelen die alles kunnen overzien. We zitten te zeer vast in het hier en nu. En we hebben daardoor geen zicht op onze plek in het verhaal van God met mensen. We zien dus niet hoe we bedoeld zijn door God. In het pastoraat mag ik mensen helpen om hun levensverhaal te ordenen. Dat is pastoraat: luisteren naar het verhaal van mensen en daardoor orde brengen in de chaos, zicht bieden in het onoverzichtelijke en betekenis geven in het ogenschijnlijk zinloze. Pastoraat is geen antwoord op de vraag, maar ordening aanbrenge in het verhaal van mensen. Pastoraat is geen oplossing van problemen, maar alles op een rijtje krijgen en daardoor mensen zelf laten ontdekken wat God met hen wil. Want we zijn hier niet per ongeluk.’

AFSTAND NEMEN

De woorden zijn van Sipke Draisma en worden uitgesproken in het groen rondom Workum. We staan midden in de wind en de zon, we kijken naar een smal paadje door het gras en over bruggetjes. Dat paadje leidt naar het water en ligt er fantastisch mooi bij. Door het pad te volgen kunnen we beter zien hoe Workum van een afstand oogt. Door afstand te nemen krijgen we meer oog voor dat prachtige Friese stadje. Dat pad brengt orde aan in het tafereel van Workum.

STRATENMAKERS

Pastoraat is dus niets anders dan het pad volgen van de ander om met meer afstand naar het leven van de ander te kijken en daardoor meer zicht te krijgen. Het paadje vertelt het verhaal van het werk van Sipke Draisma, een inspirerende pastoraal werker met Fries bloed in zijn aderen, die soms jaloers is op stratenmakers. ‘Want die leggen een mooie straat aan en gaan met een voldaan gevoel naar huis.’ Dat ligt volgens Sipke lastiger in het pastoraat, want een goed gesprek hoeft geen concrete resultaten op te leveren. Pastoraat is dus ook luisteren naar mensen, zon-

der dat resultaten onmiddellijk zichtbaar zijn. ‘Waar zullen we beginnen,’ vraagt Sipke vaak aan zijn parochianen. ‘Bij het begin,’ antwoorden ze dan. Pastoraat is herordenen en opnieuw scheppen, bij het begin beginnen.

HORIZONTALAAL EN VERTICAAL

Iedereen die bij het begin begint, vertelt eerst over zijn leven. Sipke Draisma, de geboren Fries, staat daar midden in Gods schepping en noemt dat dan ook de grootste kathedraal die er is. In de open lucht, verbonden met de aarde, dicht bij wind, water en weiland, midden in het leven. Daar spreekt God, weet Draisma zeker. ‘God is niet los verkrijgbaar,’ zo gaat hij verder. Hij wijst op het kruis van de kerktoren. Dat is niet voor niets horizontaal en verticaal. De relatie met mensen kan niet zonder God. En de relatie met God kan niet zonder mensen. De kerk die zich alleen maar beperkt tot liturgie, wordt ongeloofwaardig. Hij refereert aan een docent die ooit vertelde dat Christus te midden van moordenaars is gestorven, niet te midden van kandelaars.

KIJKEN NAAR DE ZIEL VAN HET LEVEN

‘Wie bij het leven begint, herkent God achteraf. Als het voorbij is, dan doemt God op uit de scherven van het alledaagse bestaan. En dan wordt pas duidelijk hoe barmhartig deze God voor ons is.’

Het woord barmhartig is gevallen. Sipke Draisma neemt het woord compassie of mededogen in de mond. Misschien wel een ander woord voor God. Hij zegt het allemaal, kijkend naar Workum, de stad van de meest bekende schilder van Friesland: Jopie Huisman. We lopen naar de stad en gaan nu eens niet het bekende museum in. Daar recht tegenover staat een andere ruimte, met een tijdelijke tentoonstelling: ‘De andere kant van Jopie Huisman.’ Alle prenten, schilderijen en schetsen die in particuliere handen zijn, worden hier getoond. We kijken naar afgedankte schoenen, een hoed te midden van versleten kledingstukken, een afgedankte jas over de leuning van een stoel. We zien mooie koppen van Friezen die worden verbeeld zoals ze zijn. Alles teruggebracht tot de essentie. Alles wat er niet toe doet, is weggelaten. Sipke vat het treffend samen: ‘Jopie Huisman leert ons kijken. Naar de ziel van de spullen, naar de ziel van het leven. En dat is mooier dan op het eerste gezicht gedacht wordt.’

MEDEDOGEN

Wie leert kijken, krijgt compassie met de ander. Dat is geen aangeboren eigenschap, dat moeten we leren. Eigenlijk moeten we leren minder druk met onszelf bezig te zijn. Wie niet in de weer is met zichzelf, krijgt oog voor de ander. Niet omdat het moet, maar omdat het leuk is. Voor anderen leven is gewoon leuker. En mensen die om anderen geven, worden ouder.

Op dat moment kijkt Sipke naar een oud-ijzerkoopman die luistert naar de naam Sip Draaisma. Een naamgenoot met een a'tje te veel, een levenskunstenaar, prachtig vereeuwigd door Jopie Huisman in 1974. Wie goed kijkt naar mensen, krijgt oog voor de ander en houdt rekening met de ziel van de ander. Om die ziel gaat het in het pastoraat, in het leven en bij de schilderijen van Jopie Huisman. Wie de ziel de ruimte geeft, geeft de ander de kans boven zichzelf uit te stijgen. En gaat het daar niet om in de schepping: dat we als mens kunnen groeien en worden zoals we bedoeld zijn? Want we zijn hier niet per ongeluk.